

3. Бібліотека як центр спілкування : метод.-бібліогр. матер. / ОУНБ ім. В.Г. Короленка; підгот. О. Рижасва ; відп. за вип. О. Сльозка. Чернігів, 2011. 55 с.
4. Галецька Н.О. Індивідуальне обслуговування користувачів: імідж та етика професійної поведінки бібліотекаря. URL: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2010/gal_ind.htm (дата звернення: 20.03.2018).
5. Добко Т., Сіра І. Бібліотекар і користувач у системі інформаційних комунікацій. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/02tvdbks.pdf> (дата звернення: 20.03.2018).
6. Довідник цікавих фактів та корисних знань. URL: <http://dovidka.biz.ua/vislovi-probiblioteku/> (дата звернення: 20.03.2018).
7. Індивідуальне обслуговування читачів: імідж та етика професійної поведінки бібліотекаря. URL: <http://sas1.at.ua/index/0-54> (дата звернення: 20.03.2018).
8. Костюк Б. Сучасна бібліотека – це не тільки читання. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24706456.html> (дата звернення: 20.03.2018).
9. Станіславчук Г. Бібліотека – осередок культури, територія спілкування. *Бібліотечна планета*. 2007. № 2. С. 28-29.
10. Фонотов Г. П. Таков он, библиотекар: популярная беседа в форме диалога для библиотекарей и не только... Москва: Либерея, 1997. 176 с.

The article deals with the problems of modern book-keeping books and characterized by a modern library specialist.

Key words: library, social, intercultural communication, user, document, librarian.

Отримано: 21.03.2018

УДК 027.7:378.4(477.43-21)К-ПНУ:37.017.4:172.15

Л. В. Резнічук, м. Кам'янець-Подільський

РОБОТА ВІДДІЛУ АБОНЕМЕНТІВ ТА ЧИТАЛЬНИХ ЗАЛІВ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

У статті висвітлено роль бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету у формуванні національно-патріотичної свідомості студентської молоді.

Ключові слова: Україна, незалежність, патріотизм, національно-патріотичне виховання, традиції, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, бібліотека.

За роки незалежності України створювалися передумови для поновлення змісту та методик виховання з формування громадянської позиції молоді. Сьогодні постало питання активізації та якісного оновлення підходів до формування системи цінностей юних громадян, нові розуміння традиційної термінології та впровадження кращого національного і зарубіжного досвіду.

Сутність поняття «Патріотизм» включає в себе любов до батьківщини, відданість своєму народові та гордість за його досягнення. Але міра сприйняття цієї любові та ступінь віддачі залишаються різними. Це зумовлено історичними подіями через які пролягала доля нашої держави, ідеологічними поглядами, що залишають слід в усвідомленні власного місця у суспільстві різних поколінь. Формування патріотичних поглядів за радянських часів домінувало у своєму інтернаціональному початку, де під егідою об'єднання у єдину «радянську націю», національні традиції окремих народів, що входили до складу Радянського Союзу, розглядалися лише як частина єдиного моноліту радянської спільноти. Тому і виховання молоді носило саме інтернаціонально-патріотичне забарвлення.

За часи незалежності ситуація змінилася. Українці звернулися до рідного коріння, національних традицій та духовних цінностей. Протягом останніх десятиліть державою було розроблено низку концепцій, що мали сприяти підвищенню рівня національного самоусвідомлення та спрямувати виховання юних громадян у патріотичному векторі. Це Концепція національної системи виховання (1996 р.), Концепція національно-патріотичного виховання (2009 р.), Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012 р.) та Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 рр. Але жодна з цих концепцій не стала рушійною силою для зміни напрямів виховання на державному рівні. Зумовлено це складним перехідним періодом ставлення до нашої власної національної самобутності, до «націоналізації» виховних процесів, до усвідомлення такої складової патріотизму як «націоналізм». Довгий час, під впливом радянської ідеології, це поняття сприймалося переважно у негативному розумінні, оскільки визвольний націоналізм народів Радянського Союзу вважався загрозою режиму [5, с.2].

З набуттям незалежності поняття «патріотизм» і «націоналізм» в Україні набуло нового значення. Вітчизняні політологи, на відміну від радянських ідеологів,кладають інший зміст у поняття «націоналізм». Це, перш за все, усвідомлення приналежності до нації, свідоме прагнення до вирішення завдань, які стоять перед нацією, сповідування ідей, які є національними, природний закономірний рух на захист і утвердження своєї самобутності. Одразу стає очевидною нагальність активізування у виховному процесі саме поняття «національний патріотизм», що визначає відношення до української нації як до цілісного об'єднання, а не роздробленої сукупності людей. І звісно, на часі введення оновлених методик національно-патріотичного виховання як однієї з найважливіших складових культурного та громадянського розвитку молоді на основі національної ідеї, самоусвідомлення себе як частини українського народу, через героїчне минуле рідного краю через вікову культуру, через подвиги та досягнення земляків. Передумови новітньої історії повинні стати міцним підґрунтям для формування нового покоління громадян України.

Указ Президент України Петро Порошенко «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», підписаний 12 червня 2015 року, метою якого є забезпечення системної взаємодії державних органів з громадськістю у питаннях, пов'язаних із національно-патріотичним вихованням дітей та молоді на прикладах героїчної боротьби Українського народу за незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України; відстоювання демократичного вибору України, консолідації дій державних органів, громадських об'єднань патріотичного спрямування щодо проведення відповідної роботи у дитячому та молодіжному середовищі.

16 червня 2015 року Міністерством освіти та науки України затверджено «Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді», в основу якої покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації, а також наголошено на особливому значенні ознайомлення підрастаючого покоління з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність, зокрема з діяльністю ОУН, УПА, дисидентського руху, студентською Революцією на граніті, Помаранчевою революцією, Революцією Гідності [6, с.422].

Наступним, 13 жовтня 2015 р., вийшов Указ Президента України №580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки», що визначає механізми системної взаємодії органів державної вла-

ди, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у питаннях національно-патріотичного виховання.

Разом з тим національно-патріотичне виховання сьогодні не допускає агітації щодо переваги своєї нації над іншими, адже патріот завжди поважає і визнає патріотизм і досягнення інших народів, об'єднуючи національні та етнічні групи, що проживають на території України задля процвітання української державності. Важливим підґрунтям для цього є толерантність і здатність бачити в іншій системі цінностей ті позитивні відмінності, що здатні допомогти у вирішенні загальноукраїнських проблем.

В умовах, що продиктовані нині нелегким часом та неоднозначними обставинами економічно-політичної ситуації в країні, бібліотеки закладів освіти особливо увагу повинні приділяти таким завданням національно-патріотичного виховання:

- утвердження патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України та державної символіки;
- орієнтація на військово-патріотичне виховання молоді;
- сприяння в усвідомленні молодим поколінням зв'язку між індивідуальною свободою, правами та патріотичною свідомістю;
- формування толерантного ставлення до інших культур і традицій;
- усвідомлення гордості за свою батьківщину, українську культуру тощо.

Нам поталанило жити і працювати у Кам'янці-Подільському. Його історичні та культурні пам'ятки, що своїм корінням сягають сивої давнини, намагають примножувати славні традиції, дбати про красу теперішню та з оптимізмом крокувати в майбутнє.

Виховання патріотизму, свідомості та міцної громадянської позиції у покоління сьогоднішніх студентів університету вдається, перш за все, на прикладі сторічної історії університету та бібліотеки.

Офіційно діяльність Кам'янець-Подільського державного українського університету розпочалася у жовтні 1918 року, а бібліотека розпочала комплектування ще з 5 вересня. Першим ректором було призначено професора І.І. Огієнка, ім'я якого сьогодні носить університет. Він зробив усе, щоб бібліотека стала повноцінною скарбницею знань, наукової інформації, адже орієнтація на книжку – потужний і дієвий засіб виховання, навчання та розвитку особистості.

За роки функціонування бібліотека щоразу поділяла долю навчального закладу: і в добу тріумфу 1918-1920 років пов'язаного із становленням державного українського університету в Кам'янці на Поділлі, і в часи трагічні, викликані сталінськими репресіями, окупаційною політикою фашистської влади, і, нарешті, у період нового піднесення й злету, повернення соціальної справедливості й досягнення університетом статусу національного. Фундаторами бібліотеки були Л.У. Биковський, В.О. Геринович, Ю.З. Гудзій, О.М. Пашенко, С.О. Сірополько, І.Г. Сливка та інші книголюби та бібліотекознавці [7, с.5].

За сто років вчені, науковці, дослідники нагромадили чималий фактичний матеріал з історії університету та бібліотеки, який використовується сьогодні у навчанні та вихованні студентської молоді з метою прищеплення їм любові до рідного краю.

Робота бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з питань патріотичного виховання значно активізувалася, наповнилася новим змістом. Патріотичне виховання проходить через комплекс заходів, направлених на національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, есте-

тичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базується на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

За допомогою масових заходів та наочності бібліотеки, як накопичувачі історичної пам'яті, виступають провідниками між поколіннями та намагаються повернути істинне значення таким словам як «патріотизм», «героїзм», «мужність», «подвиг».

Бібліотекарі університету виважено підходять до організації візуального простору з питань патріотичного виховання, враховуючи актуальність, оперативність, конкретне адресне їх спрямування. Це тематичні виставки, виставки-полеміки, виставки-персоналії, виставки однієї книги, експрес – та віртуальні виставки, виставки-вшанування тощо. У світлі останніх подій на сході країни велике значення приділяється збереженню цілісності та єдності країни. До Дня соборності України презентували наступні виставки:

- Сила нації в її єдності.
- Соборність України – основа державності.
- День Соборності України.
- Соборність України – соборність нашої свідомості.
- Соборність України: символ свободи та єднання України.

Щорічно українці відзначають День пам'яті Героїв Небесної Сотні згідно з Указом Президента від 11 лютого 2015 року №69/2015 «Про вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні». Саме в ці дні три роки тому під час Революції Гідності протистояння між українським народом і тодішнім режимом сягнуло свого піку. 20 лютого 2014 загинуло найбільше активістів Євромайдану. Загалом революційні події зими 2013-2014 років забрали життя понад ста активістів Майдану. Вже наступного дня офіційна влада України юридично визнала жертвами загиблих мітингувальників Майдану. Працівники бібліотеки долучилися до вшанування загиблих організувавши бібліографічний огляд літератури «Пам'ятаємо Героїв Небесної сотні» та цикл тематичних виставок-експозицій: «День Героїв Небесної Сотні», «Героїчний майдан – сила народу!», «Пам'ятаймо Героїв Небесної Сотні».

За «Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді» Міністерства освіти і науки України зміст військово-патріотичного виховання, що визначається національними інтересами України, покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. А тому необхідно підвищувати престиж військової служби та культивувати ставлення до солдата як до захисника вітчизни.

Вшанування подвигу солдата-захисника, українського народу, його важливого внеску в перемогу антигітлерівської коаліції у Другій світовій війні, увічнення пам'яті про загиблих воїнів, жертв війни, воєнних злочинів, депортацій та злочинів проти людяності, скоєних у роки війни здійснювалося у читальних залах та абонементних шляхом експонування ряду тематичних виставок: «Незабутній біль війни», «... Перемоги радісний день», «Ми йшли до тебе, Перемого!», «Їх пам'ять – війна», «Перемога, свята Перемога...», «Війні немає забуття»; віртуальну виставку розміщену на веб-сайті бібліотеки «Україна в Європейському русі Опору» та бібліографічний огляд літератури «Війні немає забуття».

З метою військово-патріотичного виховання студентської молоді бібліотекарі історичного факультету організували вечір-реквієм «Ніхто не забутий, ніщо не забуто». У заході взяли участь студенти та викладачі історичного факультету,

бібліотекарі. Особливим гостем був ветеран Другої світової війни, кам'янчанин Шевцов Григорій Маркіянович. Ветеран поділився спогадами про події Другої світової війни, свою участь у боях за визволення світу від фашистської навали.

Захист своєї Вітчизни – свята справа, яка вимагає сміливості, честі та відваги. Саме воїнів-захисників українці вшановують 14 жовтня. День захисника України, свято звитяги українського лицарства та день пам'яті й пошани всіх, хто впродовж століть боровся за державний суверенітет України. Цього ж дня відзначають свята: День святої Покрови Пречистої Богородиці та День Українського козацтва. День захисника України офіційно встановлено 14 жовтня 2014 року Указом Президента «...З метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності і територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг Українського народу, сприяння дальшому зміцненню патріотичного духу у суспільстві та на підтримку ініціативи української громадськості». Бібліотека університету долучилася до святкування цих свят циклом заходів. Проведено історико-патріотичний захід «З глибин сторіч – козацький клич» та зустріч з учасником АТО на Сході України Аносовим Ю.М., військовим зв'язківцем. Ці два заходи різні, але обоє возвеличують силу духу українського народу.

До Дня захисника України та Дня Українського козацтва у бібліотечних підрозділах також були організовані тематичні виставки, віртуальні та бібліографічні огляди літератури: «Де козак, там і слава», «Рідна земле моя, ти козацькою славою щедра...», «Козацькому роду нема переводу», «День захисника України», «Вишневецький Д.І. – шляхтич, магнат, громадський діяч», «Козацька слава».

Роковини пам'яті жертв Голодомору працівники бібліотеки відзначили циклом заходів. Проведено бібліографічні огляди: «Скорботна пам'ять України» та «Голодомор 1932-1933 років». Розміщено на веб-сайті бібліотеки віртуальні виставки: «Голодомор на Поділлі», «Голодомор 1932-1933 років – геноцид українського народу». У зоні відпочинку в головному корпусі університету та на підрозділах бібліотеки було організовано книжкові виставки: «Запалено свічку пам'яті», «Пам'яті жертв Голодомору», «Голодомор – біль і скорбота України», «Голодомор в Україні».

Виходячи з української історії та державотворення, бібліотечні працівники проводять наприкінці року Всеукраїнський тиждень права. Заходи правознавчого характеру утворюють в свідомості кожного, що національна ідея – це дух народу, це мета до зростання духовності, єдності нації та матеріального благополуччя. Бібліотекарі підготували бесіду «Без правової культури нема правової держави» та інформаційну годину «Держава. Право. Молодь». Розроблено тематичні книжкові виставки: «Україна – правова держава», «Право створене на користь народу», «Ваше право знати».

Державні свята День Конституції України, День Незалежності, День Державного Прапора України були розкриті у підрозділах бібліотеки через книжкові експозиції:

- День Конституції України.
- Свобода народу – свобода людини.
- Конституція – основний закон.
- Стабільність Конституції – добробут держави.
- Конституція – гарант закону.
- Україна незалежна!

- З Україною в серці.
- Незалежна, вільна та ін.

Почуття патріотизму і національної гордості базується на знанні рідної мови, культурних надбань українського народу, звичаїв, традицій. «Мова, дана дитині з народження на генетичному рівні, несе певні духовні цінності, це той інструмент, який єднає націю, народ в єдине ціле. Це великий скарб, який треба шанувати, берегти і збагачувати». Такими словами звернувся до аудиторії декан факультету української філології та журналістики Коваленко Б.О. під час проведення літературно-мистецького вечора «Прилинь душею до перлин рідної мови». Захід приурочений до Міжнародного дня рідної мови, який відзначається 21 лютого. Мала патріотичне спрямування та наповнення кращими зразками поетичного слова композиція «З рідним словом міцніє держава» та віртуальна виставка «Мова – духовний скарб нації». Популяризація рідної мови здійснювалася у читальних залах та абонементях бібліотеки також шляхом книжково-журнальних експозицій: «День рідної мови», «Рідна мова – духовне багатство народу», «Рідна мова моя, поетична й пісенна!», «О, мово, українська, хто любить її, той любить мою Україну», «Рідна мова моя, поетична й пісенна», «О, мово рідна – золота колиска».

Зміцненню зв'язків між поколіннями сприяє народознавча діяльність бібліотек. До свята Великодня проведено майстер клас по писанкарству «Барвіста писанка» та виставка великодніх рушників, кошиків і писанок. А протягом усіх новорічно-різдвяних свят діяла «Новорічна фесрія», організована центральним абонементом. Увазі відвідувачів були представлені різдвяні атрибути (дідух, сіно, вертепні шопки), новорічна ялинка з книг та тематична книжкова виставка-експозиція «Зима іде свята веде».

Бібліотекарі університетської книгозбірні займаються патріотичним вихованням студентської молоді шляхом популяризації бібліографічних покажчиків краєзнавчого характеру:

- Періодичні видання в бібліотеці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.
- Календар знаменних і пам'ятних дат Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.
- Наукові записки (праці) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: бібліографічний покажчик змісту (2010-2018 рр.).
- Видання особового фонду Павла Дорожинського, які зберігаються у фонді читального залу історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
- Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2018 рр.).

Та складають і виготовляють біобібліографічні покажчики науково-педагогічних працівників університету: «Баженова Стефанія Едуардівна: учений-історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець», «Провідний вчений-історик України й талановитий педагог – Валерій Степанович Степанков», «А.Г. Філінюк – історик, науковець».

Національно-патріотичне виховання, популяризація літератури з даної тематики в бібліотеках покликані забезпечити формування у студентської молоді стійкості, мужності, готовності до подвигу, самопідготовки, самовиховання, наслідування кращих традицій.

Список використаних джерел:

1. Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті: Закон України від 9 квітня 2015 року № 314-VIII / Україна. Президент. *Голос України*. 2015. 20 трав. С. 15.
2. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки : Указ від 13 жовтня 2015 року № 580/2015 / Україна. Президент. *Урядовий кур'єр*. 2015. 17 жовт. (№ 193). С. 10. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580/2015> (дата звернення: 22.05.18).
3. Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді: Указ від 12 червня 2015 року № 334/2015 / Україна. Президент. *Урядовий кур'єр*. 2015. №106. С. 7. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/334/2015> (дата звернення: 22.05.18).
4. Про День захисника України : Указ від 14 жовтня 2014 року № 806/014 / Україна. Президент. *Урядовий кур'єр*. 2014. №191. С. 4. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/806/2014> (дата звернення: 22.05.18).
5. Вавринчук М.П., Яруш М.В. Націоналізм та національний патріотизм: сутність та відмінності. *Університетські наукові записки*. 2008. № 1. С. 420-425
6. Гордієнко А.І. Патріотичне виховання у бібліотеці: традиції минулого і сучасний досвід: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. директорів обласних бібліотек для дітей, 28-30 жовт. 2015 року. Полтава, 2015.
7. Прокопчук В.С., Філінюк Л.Ф. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: роки становлення й розквіту / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Наук. б-ка. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 284 с.

The article highlights the role of the Kamyanets-Podilskiy National Ivan Ohiienko University Library in forming the national-patriotic consciousness of student youth.

Key words: *Ukraine, independence, patriotism, national-patriotic education, traditions, Kamyanets-Podilskiy National Ivan Ohiienko University, library.*

Отримано: 22.05.2018